

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ ТА БІОТЕХНОЛОГІЙ
імені С. З. ГЖИЦЬКОГО

Факультет менеджменту, бізнесу та публічного адміністрування

Кафедра туристичного бізнесу та гостинності

Допускається до захисту

«___» _____ 2026 р.

В. о. зав. кафедри

_____ **Л.П. Кушнір**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

студентки Чорненьки Юлії Андріївни

на тему:

РЕКРЕАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ ТА ЇЇ ОСОБЛИВОСТІ В
УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

на присвоєння кваліфікації – **Бакалавр з туризму**

Керівник роботи _____

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет ветеринарної
медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького

Факультет менеджменту,

бізнесу та публічного

адміністрування

Кафедра туристичного бізнесу

та гостинності

ОС Бакалавр

Спеціальність 242 Туризм

ЗАТВЕРДЖУЮ

В. о. завідувача кафедри

_____ **Л.П. Кушнір**

“ ____ ” _____ 2026 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
СТУДЕНТЦІ

Чорненьки Юлії Андріївни

1. Тема роботи: «Рекреаційна діяльність в Україні та її особливості в умовах воєнного стану»

керівник роботи к.е.н., ст. викл. Соловій С. Б., затверджена наказом вищого навчального закладу від «_____» _____ 2026 року № _____

2. Строк подання студентом проекту (роботи) травень 2026 року

3. Вихідні дані до проекту (роботи) – *будуть братися у Державне підприємство «Тренінговий центр Майдан»*

Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): *розглянути сутність, функції та значення рекреаційної діяльності; узагальнити класифікацію рекреаційної діяльності та рекреаційних ресурсів; проаналізувати вплив воєнного стану на розвиток рекреаційної діяльності в Україні; дослідити проблеми та перспективи розвитку рекреаційної сфери.*

4. Перелік графічного матеріалу – у роботі будуть представлені таблиці, рисунки.

5. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примітка
1	Вступ		
2	Огляд наукової та патентної літератури		
3	Вивчення методів досліджень		
4	Опрацювання результатів досліджень		
5	Формування висновків та підготовка роботи до захисту		

Студент _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Чорненко Ю. А. Рекреаційна діяльність в Україні та її особливості в умовах воєнного стану: Кваліфікаційна робота на здобуття бакалаврського рівня вищої освіти: (242 «Туризм») /ЛНУВМБ ім. С.З. Гжицького. Кафедра туристичного бізнесу та гостинності. Наук. кер.: _____. Львів, 2026. с. 49.

У роботі розглянуто теоретичні основи рекреаційної діяльності. Узагальнено міжнародний досвід розвитку рекреації. Проаналізовано вплив воєнного стану на розвиток рекреаційної діяльності в Україні. Виділено основні проблеми та перспективи розвитку рекреаційної сфери в умовах війни.

Ключові слова: рекреаційна діяльність, рекреаційні ресурси, рекреаційний потенціал, внутрішній туризм, воєнний стан.

© Ю. А. Чорненко 2026

© ЛНУВМБ ім. С. З. Гжицького 2026

ANNOTATION

Y. A. Chornenka Recreational activities in Ukraine and their characteristics under martial law: Qualification work for the first (bachelor's) level of higher education: (242 «Tourism»)/ LNUVMB them S.Z. Gzhytskyi. Department of Tourism Business and Hospitality. Scientific Advisor: _____. Lviv, 2026. p. 49.

The study examines the theoretical foundations of recreational activities. It summarizes international experience in the development of recreation. The impact of martial law on the development of recreational activities in Ukraine is analyzed. The main problems and prospects for the development of the recreational sector under wartime conditions are identified.

Keywords: recreational activities, recreational resources, recreational potential, domestic tourism, martial law.

© Y. A. Chornenka 2026

© LNUVMB them S.Z. Gzhytskyi 2026

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	7
1.1. Сутність, функції та значення рекреаційної діяльності	7
1.2. Класифікація рекреаційної діяльності та рекреаційних ресурсів	11
1.3. Міжнародний досвід розвитку рекреаційної діяльності	15
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	21
2.1. Вплив воєнного стану на розвиток рекреаційної діяльності в Україні	21
2.2. Аналіз рекреаційного потенціалу регіонів України	27
2.3. Проблеми та перспективи розвитку рекреаційної сфери в умовах війни	32
ВИСНОВКИ	38
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	41
ДОДАТКИ	45

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Рекреаційна діяльність є важливою складовою соціально-економічного розвитку держави, оскільки сприяє відновленню фізичних, психологічних та емоційних ресурсів населення, покращенню якості життя, зміцненню здоров'я та підвищенню продуктивності праці. У сучасних умовах рекреаційна сфера розглядається не лише як елемент туристичної індустрії, але й як важливий чинник забезпечення суспільного добробуту, розвитку регіонів та формування людського капіталу.

Україна володіє значним рекреаційним потенціалом, який представлений різноманітними природними, кліматичними, ландшафтними, водними, бальнеологічними та історико-культурними ресурсами. Наявність гірських територій Карпатського регіону, узбережжя морів, лісових масивів, національних природних парків, курортно-лікувальних комплексів та об'єктів культурної спадщини створює сприятливі передумови для розвитку різних видів рекреаційної діяльності. Водночас ефективність використання цих ресурсів значною мірою залежить від соціально-економічних умов, державної політики та рівня розвитку інфраструктури.

Особливої актуальності проблематика рекреаційної діяльності набула в умовах воєнного стану. Воєнні дії спричинили суттєві трансформації у функціонуванні рекреаційної сфери, змінили географію туристичних і рекреаційних потоків, обмежили доступ до окремих територій та об'єктів, а також створили нові виклики щодо забезпечення безпеки відпочинку населення. Водночас рекреаційна діяльність стала важливим інструментом психологічної реабілітації громадян, внутрішньо переміщених осіб, військовослужбовців та членів їхніх сімей.

У сучасних умовах рекреація виконує не лише оздоровчу, а й соціальну функцію, сприяючи адаптації населення до наслідків воєнних подій, відновленню психоемоційного стану та зміцненню соціальної стійкості

суспільства. Особливого значення набуває розвиток безпечних рекреаційних територій у західних регіонах України, які стали осередками внутрішнього туризму та рекреаційної активності. Водночас актуальним залишається питання збереження та раціонального використання рекреаційних ресурсів, модернізації інфраструктури, забезпечення безпеки відпочиваючих та впровадження принципів сталого розвитку.

Метою КР є дослідження сучасного стану рекреаційної діяльності в Україні та визначення особливостей її функціонування і розвитку в умовах воєнного стану.

Для досягнення поставленої мети передбачено вирішення таких завдань:

- розкрити сутність та значення рекреаційної діяльності;
- охарактеризувати основні види та форми рекреаційної діяльності;
- проаналізувати рекреаційний потенціал України;
- дослідити вплив воєнного стану на функціонування рекреаційної сфери;
- визначити сучасні проблеми та виклики розвитку рекреаційної діяльності в умовах війни;
- обґрунтувати перспективні напрями відновлення та розвитку рекреаційної діяльності в Україні.

Об'єктом дослідження є рекреаційна діяльність як складова соціально-економічної системи України.

Предметом дослідження виступають особливості функціонування та розвитку рекреаційної діяльності в Україні в умовах воєнного стану.

У процесі дослідження використано загальнонаукові та спеціальні методи пізнання, зокрема методи аналізу і синтезу, системного підходу, порівняння, статистичного аналізу, узагальнення та прогнозування.

Практичне значення роботи полягає у можливості використання отриманих результатів для обґрунтування напрямів розвитку рекреаційної сфери, підвищення ефективності використання рекреаційних ресурсів та

формування заходів щодо відновлення рекреаційної діяльності в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення України.

Апробація результатів. Чорненька Ю. А. Особливості розвитку рекреаційної діяльності в Україні в умовах воєнного стану. *Дні студентської науки у Львівському національному університеті ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, Львів 21-22 квітня 2026. С. 458-461.*

Обсяг і структура КР. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновку та списку використаних джерел із 30 найменування, 2 додатків, 4 таблиць і 5 рисунків. Матеріали роботи викладено на 49 сторінках, у тому числі основний текст займає 40 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1 Сутність, функції та значення рекреаційної діяльності

Рекреаційна діяльність є важливою складовою соціально-економічного розвитку суспільства та одним із ключових напрямів сучасної туристичної сфери. У сучасних умовах зростання психоемоційного навантаження, урбанізації, погіршення екологічної ситуації та впливу кризових явищ особливого значення набуває проблема відновлення фізичних, психологічних і духовних сил людини. Саме рекреаційна діяльність забезпечує реалізацію цих потреб шляхом організації відпочинку, оздоровлення, дозвілля та активного проведення вільного часу.

Термін «рекреація» походить від латинського слова *recreatio*, що означає «відновлення», «відтворення сил», «оздоровлення». У науковій літературі рекреацію розглядають як процес відновлення фізичних, інтелектуальних та емоційних ресурсів людини, витрачених у процесі трудової діяльності або повсякденного життя. Водночас рекреаційна діяльність охоплює не лише відпочинок, але й різні форми оздоровлення, культурного розвитку, пізнавальної активності та соціальної взаємодії [3].

Більшість науковців трактують рекреаційну діяльність як сукупність заходів та видів діяльності, спрямованих на відновлення працездатності, зміцнення здоров'я та задоволення духовних потреб населення. Вона є важливим елементом туристичної індустрії, оскільки формує попит на туристичні послуги, стимулює розвиток інфраструктури та забезпечує соціально-економічний ефект для регіонів [18].

Рекреаційна діяльність має комплексний характер і поєднує різні напрями людської активності. Вона може здійснюватися як у межах туристичних подорожей, так і у повсякденному житті населення.

Важливою характеристикою рекреаційної діяльності є її функціональна спрямованість. Основною функцією рекреації є відновлювальна функція, яка полягає у компенсації фізичних і психоемоційних навантажень людини. Саме завдяки рекреаційній діяльності забезпечується підтримання працездатності населення, покращення стану здоров'я та профілактика професійного вигорання.

Не менш важливою є оздоровча функція рекреації, яка спрямована на зміцнення фізичного та психологічного здоров'я людини. Вона реалізується через санаторно-курортне лікування, відпочинок на природі, заняття спортом, активний туризм та інші форми оздоровлення. В умовах сучасних викликів оздоровча функція набуває особливого значення, оскільки рекреація стає одним із засобів психологічної реабілітації населення.

На рис. 1.1 наведено функції рекреаційної діяльності.

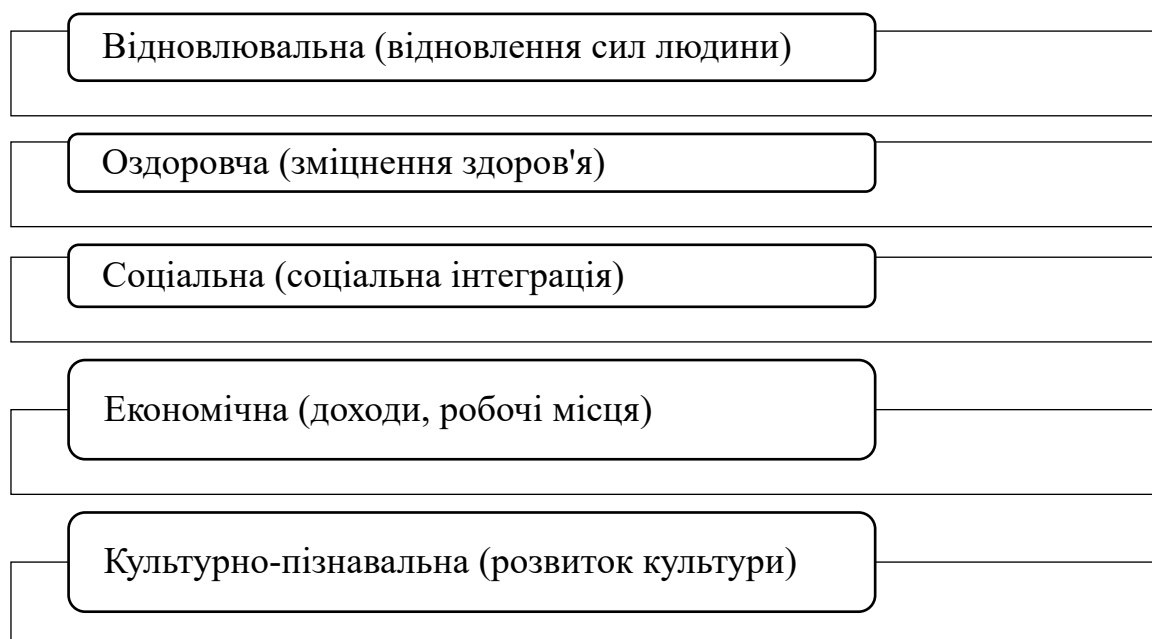


Рис. 1.1 Функції рекреаційної діяльності

Джерело: сформовано автором.

Соціальна функція рекреаційної діяльності проявляється у формуванні умов для спілкування, інтеграції та соціальної адаптації населення. Рекреація сприяє розвитку міжособистісних контактів, підвищенню якості життя та

формуванню соціальної стабільності. Особливо актуальною ця функція є для внутрішньо переміщених осіб, військовослужбовців та людей, які постраждали внаслідок воєнних дій [20].

Культурно-пізнавальна функція полягає у розвитку духовного потенціалу людини, розширенні світогляду та ознайомленні з історико-культурною спадщиною. Відвідування музеїв, історичних пам'яток, культурних центрів і природних об'єктів сприяє підвищенню рівня культури населення та формуванню національної ідентичності.

Економічна функція рекреаційної діяльності проявляється у стимулюванні розвитку туристичної індустрії, створенні робочих місць, збільшенні надходжень до місцевих бюджетів та розвитку підприємництва. Рекреаційна сфера забезпечує мультиплікативний ефект для економіки, оскільки її розвиток пов'язаний із транспортом, готельним господарством, ресторанним бізнесом, сферою послуг та торгівлею [18].

Важливу роль рекреаційна діяльність відіграє у розвитку регіонів. Території, що володіють значним рекреаційним потенціалом, мають можливість формувати конкурентні переваги, залучати інвестиції та стимулювати соціально-економічний розвиток. Особливе місце серед рекреаційних регіонів України займають Карпати, Львівська область, Закарпаття, Одещина та курортні території з природними лікувальними ресурсами.

Значення рекреаційної діяльності:

- покращення здоров'я населення,
- розвиток туризму,
- підвищення якості життя,
- формування економічної стабільності.

В умовах воєнного стану значення рекреаційної діяльності суттєво зростає. Рекреація стає важливим інструментом психологічної підтримки населення, соціальної адаптації та реабілітації військових і цивільних осіб. Одночасно

змінюються підходи до організації рекреаційної діяльності, посилюється роль безпеки, цифрових технологій та кризового управління.

На рис. 1.2 наведено вплив воєнного стану на рекреаційну діяльність.

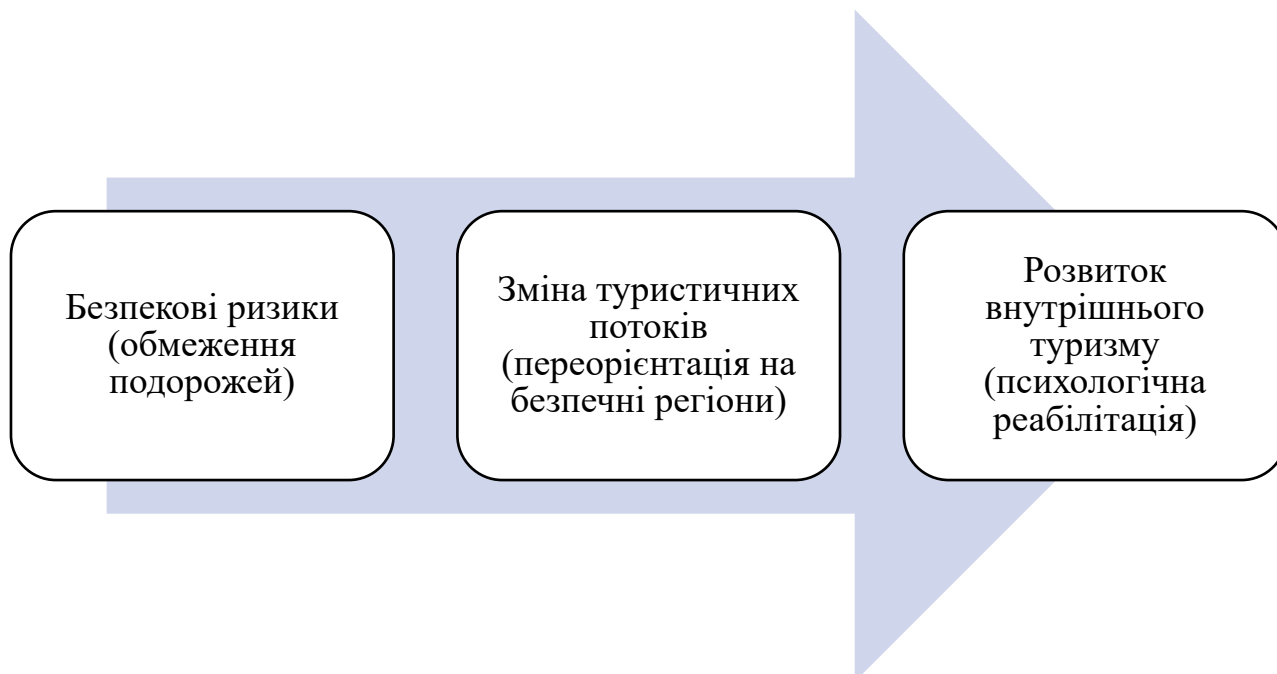


Рис. 1.2 Вплив воєнного стану на рекреаційну діяльність.

Джерело: сформовано автором.

Сучасна рекреаційна діяльність повинна базуватися на принципах сталого розвитку, безпеки, доступності та екологічної відповідальності. Це передбачає раціональне використання природних ресурсів, збереження культурної спадщини, розвиток інклюзивного середовища та впровадження інноваційних підходів до організації відпочинку.

Таким чином, рекреаційна діяльність є багатофункціональною системою, яка забезпечує відновлення фізичних і духовних сил людини, сприяє розвитку туристичної сфери та виступає важливим чинником соціально-економічного розвитку держави. В умовах воєнного стану її роль значно посилюється, оскільки вона стає одним із інструментів підтримки населення, формування стійкості суспільства та відновлення людського потенціалу країни.

1.2 Класифікація рекреаційної діяльності та рекреаційних ресурсів

Рекреаційна діяльність є складним багатофункціональним явищем, яке охоплює різноманітні форми відпочинку, оздоровлення, відновлення фізичних та духовних сил людини. Ефективне функціонування рекреаційної сфери значною мірою залежить від наявності та раціонального використання рекреаційних ресурсів, які виступають основою формування рекреаційного потенціалу територій. Саме тому важливим аспектом дослідження є класифікація рекреаційної діяльності та систематизація рекреаційних ресурсів.

У науковій літературі рекреаційну діяльність класифікують за різними ознаками: метою подорожі, характером відпочинку, рівнем фізичної активності, тривалістю перебування, організаційними формами та використаними ресурсами. Такий підхід дозволяє комплексно оцінити специфіку рекреаційної сфери та визначити її основні напрями розвитку [3].

На рис. 1.3 наведено основні складові рекреаційної діяльності

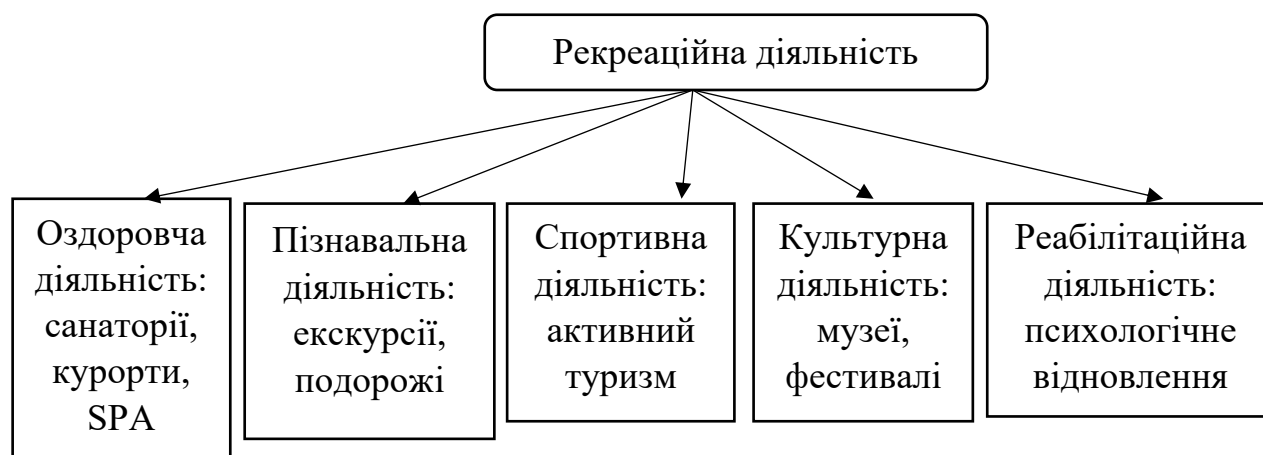


Рис. 1.3 Основні складові рекреаційної діяльності.

Джерело: сформовано автором.

Одним із найпоширеніших видів є оздоровча рекреаційна діяльність, основною метою якої є відновлення фізичного та психоемоційного стану людини. До цього виду належать:

- санаторно-курортне лікування,
- SPA-відпочинок,
- кліматотерапія,
- бальнеологічне лікування,
- відпочинок у природних умовах.

Україна володіє значним потенціалом для розвитку оздоровчої рекреації завдяки наявності мінеральних вод, лікувальних грязей та сприятливих кліматичних умов. Особливо відомими є курорти Трускавець, Моршин та Східниця, які спеціалізуються на лікувально-оздоровчому туризмі.

Важливе місце посідає спортивно-рекреаційна діяльність, що передбачає активний відпочинок і фізичну активність. До неї належать пішохідний туризм, велосипедний туризм, гірськолижний відпочинок, водний туризм, спортивні походи та екстремальні види відпочинку. Особливо популярними в Україні є рекреаційні території Українських Карпат, які мають значний потенціал для розвитку активного туризму та спортивної рекреації.

Культурно-пізнавальна рекреація пов'язана з ознайомленням із історико-культурною спадщиною, традиціями, архітектурою та мистецтвом. Цей вид діяльності сприяє духовному розвитку особистості та формуванню національної ідентичності. В Україні значним попитом користуються історичні міста, музеї, замки, сакральні споруди та культурні центри. Особливе місце серед культурно-пізнавальних дестинацій займає Львів, який є важливим історико-культурним центром держави.

Екологічна рекреація базується на використанні природних територій та спрямована на поєднання відпочинку із збереженням навколишнього природного середовища. Вона включає екотуризм, природоохоронний туризм, відпочинок у національних природних парках та біосферних заповідниках. Розвиток екологічної рекреації є особливо актуальним в умовах зростання екологічних проблем та необхідності раціонального використання природних ресурсів [22].

Сучасні умови розвитку суспільства сприяють поширенню реабілітаційної рекреації, яка спрямована на фізичне та психологічне відновлення людей після стресових ситуацій, захворювань або травм. В умовах воєнного стану цей вид рекреаційної діяльності набуває особливого значення, оскільки значна частина населення потребує психологічної підтримки та реабілітації.

Класифікація рекреаційної діяльності тісно пов'язана із системою рекреаційних ресурсів, які формують основу розвитку рекреаційної сфери. Під рекреаційними ресурсами розуміють природні, історико-культурні, соціально-економічні та інфраструктурні об'єкти й явища, що можуть використовуватись для організації відпочинку, лікування та туризму.

На рис. 1.4 наведено структуру рекреаційних ресурсів.

Природні ресурси	Історико-культурні ресурси	Соціально-економічні ресурси
• ліси • гори • мінеральні води	• пам'ятки • музеї • архітектура	• інфраструктура • транспорт • заклади розіщення

Рис. 1.4 Структура рекреаційних ресурсів.

Джерело: сформовано автором.

Найважливішою групою є природні рекреаційні ресурси, до яких належать кліматичні умови, ліси, гори, річки, озера, мінеральні води, морські узбережжя та природно-заповідні території. Саме природні ресурси виступають базою для розвитку оздоровчої, спортивної та екологічної рекреації. Україна володіє значним природним потенціалом, зокрема Карпатським регіоном, чорноморським узбережжям, лікувальними мінеральними джерелами та численними природоохоронними об'єктами.

До історико-культурних рекреаційних ресурсів належать пам'ятки архітектури, музеї, історичні комплекси, сакральні споруди, традиції та культурні події. Вони формують основу культурно-пізнавальної рекреації та сприяють збереженню культурної спадщини держави.

Соціально-економічні ресурси охоплюють транспортну доступність, рівень розвитку інфраструктури, заклади розміщення, ресторанне господарство, кадровий потенціал та рівень сервісу. Саме ці чинники значною мірою визначають конкурентоспроможність рекреаційних територій та якість рекреаційних послуг.

В умовах воєнного стану особливого значення набуває безпековий аспект використання рекреаційних ресурсів. Сучасна рекреаційна діяльність повинна враховувати ризики, пов'язані з безпековою ситуацією, забезпеченням укриттів, медичного супроводу та оперативного інформування туристів. Це сприяє формуванню безпечного рекреаційного середовища та підтриманню стабільності функціонування рекреаційної сфери.

Крім того, сучасні тенденції розвитку рекреаційної діяльності пов'язані з цифровізацією послуг, впровадженням інноваційних технологій, розвитком інклюзивного середовища та орієнтацією на принципи сталого розвитку. Рациональне використання рекреаційних ресурсів дозволяє забезпечити баланс між економічною ефективністю, екологічною безпекою та соціальними потребами населення.

Таким чином, класифікація рекреаційної діяльності та рекреаційних ресурсів дозволяє комплексно оцінити потенціал рекреаційної сфери України та визначити основні напрями її розвитку. Рекреаційні ресурси є важливою передумовою функціонування туристичної індустрії, формування конкурентних переваг регіонів та забезпечення відновлення фізичних і духовних сил населення, особливо в умовах сучасних викликів та воєнного стану.

1.3 Міжнародний досвід розвитку рекреаційної діяльності

У сучасних умовах рекреаційна діяльність є одним із важливих напрямів розвитку світової економіки та соціальної сфери. У багатьох країнах рекреація розглядається не лише як форма організації дозвілля населення, але й як стратегічний сектор економіки, що забезпечує розвиток туризму, підвищення якості життя населення, створення робочих місць та залучення інвестицій. Міжнародний досвід свідчить про те, що ефективне функціонування рекреаційної сфери базується на раціональному використанні природних ресурсів, високому рівні інфраструктури, державній підтримці, інноваційних підходах та забезпеченні безпеки туристів.

Світова практика розвитку рекреаційної діяльності демонструє значну різноманітність моделей організації рекреаційної сфери залежно від природно-кліматичних умов, економічного рівня держави, культурних традицій та державної політики. Особливо високого рівня розвитку рекреаційна діяльність досягла у країнах Європи, Північної Америки та Азії, де рекреація стала важливим чинником соціально-економічного розвитку територій.

Одним із провідних центрів рекреаційної діяльності у світі є Швейцарія, яка відома своїми гірськими курортами, лікувально-оздоровчими комплексами та високим рівнем туристичної інфраструктури. Основою розвитку рекреації у цій країні є ефективне використання природних ресурсів Альпійського регіону, розвиток зимового туризму та дотримання принципів екологічної безпеки. Швейцарський досвід демонструє важливість поєднання природоохоронної політики із розвитком туристичної та рекреаційної інфраструктури [30].

Важливий досвід розвитку рекреаційної діяльності має Австрія, де значна увага приділяється розвитку гірськолижного туризму, екологічної рекреації та сільського зеленого туризму. Особливістю австрійської моделі є активна підтримка місцевих громад, розвиток сімейного бізнесу та використання сучасних технологій у сфері обслуговування туристів. Значна роль відводиться

також безпековим заходам, системам оповіщення та контролю туристичних потоків.

У країнах Західної Європи значного розвитку набула лікувально-оздоровча рекреація. Наприклад, Німеччина та Чехія активно використовують бальнеологічні ресурси, мінеральні води та кліматичні особливості для розвитку санаторно-курортної діяльності. Особливо відомими є курорти Карлових Вар, Баден-Бадена та інші лікувально-оздоровчі центри, які поєднують медичні послуги, реабілітацію та рекреаційний відпочинок [30].

Важливим прикладом ефективного використання природних ресурсів є досвід Фінляндія, де значна увага приділяється розвитку екологічної рекреації та відпочинку на природі. Фінська модель базується на концепції сталого розвитку, що передбачає збереження природного середовища, мінімізацію антропогенного впливу та формування екологічної культури населення. Особливо популярними є рекреаційні послуги, пов'язані з оздоровленням, лісовою терапією та активним відпочинком [30].

У країнах Північної Америки, зокрема у США та Канада, рекреаційна діяльність тісно пов'язана із розвитком національних парків, природоохоронних територій та активного туризму. Велика увага приділяється інфраструктурному забезпеченню, цифровізації туристичних послуг та системам управління безпекою. Значний розвиток отримали кемпінги, еко-маршрути, спортивна рекреація та пригодницький туризм.

Країни Азії також демонструють ефективні моделі розвитку рекреаційної діяльності. Наприклад, Японія активно розвиває оздоровчий туризм на базі термальних джерел, SPA-комплексів та традиційної культури відпочинку. Особливістю японської моделі є високий рівень технологічності, автоматизації та уваги до комфорту й безпеки туристів.

Сучасний міжнародний досвід свідчить про важливість цифровізації рекреаційної діяльності. У багатьох країнах активно використовуються онлайн-платформи бронювання, GPS-навігація, мобільні додатки, системи моніторингу

туристичних потоків та цифрові сервіси безпеки. У табл. 1.1 наведено міжнародний досвід розвитку рекреаційної діяльності

Табл. 1.1 Міжнародний досвід розвитку рекреаційної діяльності

Країна	Основні напрями рекреаційної діяльності	Особливості розвитку	Корисний досвід для України
Швейцарія	Гірський туризм, оздоровча рекреація	Високий рівень інфраструктури, екологічна безпека	Розвиток Карпатського регіону, екологічний контроль
Австрія	Гірськолижний туризм, зелений туризм	Підтримка місцевих громад, сучасні технології	Розвиток сільського туризму та безпекових систем
Німеччина	Санаторно-курортна діяльність	Використання мінеральних вод, медична реабілітація	Розвиток курортів Трускавця та Морщина
Фінляндія	Екологічна рекреація	Сталий розвиток, лісова терапія	Екотуризм, природоохоронні маршрути
США	Активний туризм, нац. парки	Розвинена інфраструктура, цифровізація	Управління туристичними потоками
Канада	Природна рекреація, еко-туризм	Захист природних територій	Розвиток природоохоронного туризму

Джерело: сформовано автором.

Впровадження цифрових технологій дозволяє підвищити ефективність управління рекреаційною сферою та забезпечити оперативне реагування на кризові ситуації.

Особливого значення у міжнародній практиці набуває концепція сталого розвитку рекреаційної діяльності. Вона передбачає:

- раціональне використання природних ресурсів,
- збереження екологічної рівноваги,
- підтримку місцевих громад,
- розвиток соціально відповідального туризму.

Провідні країни світу активно впроваджують екологічні стандарти, програми енергоефективності та системи екологічної сертифікації туристичних об'єктів.

Після пандемії COVID-19 та в умовах зростання глобальних безпекових ризиків міжнародна практика розвитку рекреаційної діяльності значно змінилася. У більшості країн посилилась увага до санітарно-епідеміологічної безпеки, кризового управління, медичного супроводу туристів та формування безпечного туристичного середовища. Важливим напрямом стало також розвиток внутрішнього туризму та локальних рекреаційних маршрутів.

Для України міжнародний досвід розвитку рекреаційної діяльності має особливе значення в умовах воєнного стану та необхідності післявоєнного відновлення туристичної сфери. Використання європейських практик безпеки, цифровізації, екологічного управління та реабілітаційної рекреації може стати важливим чинником модернізації національної рекреаційної системи.

Особливо перспективним для України є впровадження моделей сталого розвитку, підтримка місцевих громад, розвиток внутрішнього туризму, інклюзивної та реабілітаційної рекреації. Враховуючи значний природний та культурний потенціал держави, міжнародний досвід може бути ефективно адаптований до українських умов із урахуванням сучасних викликів та безпекових потреб.

Аналіз результатів досліджень українських і зарубіжних науковців свідчить про те, що в сучасних умовах особливого значення набуває підтримка суб'єктів малого та середнього підприємництва у туристичній сфері. Саме такі підприємства формують основу функціонування туристичного ринку, забезпечують зайнятість населення, розвиток локальних територій та створення туристичних продуктів. Тому надання їм фінансової підтримки, консультативного супроводу, доступу до освітніх програм і механізмів державного стимулювання є необхідною передумовою стабілізації та подальшого розвитку галузі.

Події останніх років, зокрема наслідки пандемії COVID-19 та сучасні соціально-економічні трансформації, продемонстрували потребу у переосмисленні підходів до організації туристичної діяльності. У цих умовах особливої актуальності набуває формування інноваційних туристичних продуктів, орієнтованих на нові потреби та очікування споживачів. Створення сучасних туристичних пропозицій сприяє диверсифікації ринку, розширенню цільової аудиторії та зміцненню конкурентних позицій туристичної індустрії України.

Міжнародний досвід переконливо доводить, що впровадження оригінальних туристичних концепцій є одним із найефективніших інструментів підвищення привабливості туристичних дестинацій. Сучасні туристи дедалі більше орієнтуються на автентичність, індивідуалізовані враження та новий досвід, що стимулює розвиток нестандартних форм туристичної діяльності. У зв'язку з цим перспективними напрямками є розвиток екологічного, гастрономічного, культурно-пізнавального, подієвого та етнографічного туризму, а також створення тематичних маршрутів і програм, пов'язаних із локальною культурною спадщиною.

Зокрема, екологічний туризм набуває все більшої популярності серед мандрівників, які прагнуть відпочинку в природному середовищі, збереження екологічної рівноваги та ознайомлення з природною спадщиною територій.

Розвиток такого виду туризму сприяє не лише залученню нових категорій туристів, але й підтримці природоохоронної діяльності та забезпеченню сталого використання рекреаційних ресурсів. Водночас гастрономічні маршрути, фестивалі місцевої культури та подорожі до маловідомих історичних локацій створюють додаткові можливості для популяризації регіонів, збільшення туристичних потоків та активізації місцевого економічного розвитку.

Отже, підтримка малого і середнього бізнесу у туристичній сфері та впровадження інноваційних туристичних продуктів є важливими чинниками підвищення конкурентоспроможності туристичної галузі України, розширення її ринкових можливостей і забезпечення сталого розвитку в умовах сучасних викликів.

Таким чином, міжнародний досвід розвитку рекреаційної діяльності свідчить про необхідність комплексного підходу до організації рекреаційної сфери, який поєднує економічну ефективність, екологічну безпеку, інноваційні технології та соціальну відповідальність. Для України адаптація кращих світових практик є важливою передумовою підвищення конкурентоспроможності рекреаційної сфери та забезпечення її сталого розвитку в умовах сучасних викликів.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

2.1 Вплив воєнного стану на розвиток рекреаційної діяльності в Україні

Воєнний стан в Україні став одним із найсерйозніших викликів для функціонування туристичної та рекреаційної сфери. Повномасштабна війна суттєво вплинула на соціально-економічний розвиток держави, змінила структуру туристичних потоків, умови функціонування рекреаційних територій та підходи до організації відпочинку населення. Водночас рекреаційна діяльність в умовах воєнного стану не втратила свого значення, а навпаки – набула нових функцій, пов'язаних із психологічною підтримкою населення, реабілітацією та соціальною адаптацією.

Одним із головних наслідків війни стало різке скорочення міжнародного туристичного потоку та загальне зниження туристичної активності. За даними Державного агентства розвитку туризму України, у 2022 році кількість туристів скоротилася більш ніж на 60 % порівняно з 2021 роком. Значна частина туристичних підприємств була змушена припинити роботу, особливо у південних та східних регіонах держави [8].

Водночас уже у 2023–2025 роках спостерігається поступове відновлення внутрішнього туризму та рекреаційної діяльності. За даними ДАРТ, у 2025 році туристичний збір в Україні перевищив 315 млн. грн., що свідчить про адаптацію туристичної сфери до умов воєнного стану та поступове відновлення внутрішнього туристичного ринку [7].

Найбільші надходження туристичного збору у 2025 році отримали такі регіони України:

- Львівська область – понад 63 млн. грн.;
- Івано-Франківська область – близько 34 млн. грн.;

- Закарпатська область – понад 30 млн. грн.;
- Київська область та місто Київ – понад 48 млн. грн.;
- Одеська область – близько 18 млн. грн [7].

Такі показники свідчать про концентрацію туристичної активності переважно у центральних та західних регіонах держави, які характеризуються відносно стабільною безпековою ситуацією.

Війна суттєво вплинула на географію рекреаційної діяльності. Найбільшого розвитку набули території Західної України, зокрема Львів, Трускавець, Східниця, а також Карпатський регіон. Ці території стали центрами внутрішнього туризму, рекреації та тимчасового перебування внутрішньо переміщених осіб.

У сучасних умовах суттєво змінилася структура туристичних потоків. Якщо до 2022 року значну частку становили міжнародні туристи, то сьогодні близько 80–85 % туристичних подорожей в Україні припадає саме на внутрішній туризм. Це сприяло розвитку локальних рекреаційних маршрутів, короткотривалого відпочинку та екологічної рекреації [8].

Популярність природоохоронних територій та рекреаційних локацій значно зросла. Зокрема, у 2025 році Національний природний парк «Сколівські Бескиди» відвідали понад 131 тис. осіб, а історико-культурний заповідник Тустань – понад 166 тис. туристів. Значний приріст відвідувачів також спостерігається у Карпатському регіоні та на території природних парків Закарпатської області та Івано-Франківської області [7].

Одним із ключових напрямів розвитку рекреаційної діяльності стала реабілітаційна рекреація. За оцінками Міністерства охорони здоров'я України, сотні тисяч військовослужбовців та цивільних осіб потребують психологічної та фізичної реабілітації. У зв'язку з цим санаторно-курортні заклади Західної України почали активно впроваджувати програми психологічного відновлення, SPA-терапії та медичної реабілітації.

Воєнний стан суттєво вплинув і на готельний сектор. За даними профільних асоціацій, у 2022 році завантаженість готелів у багатьох регіонах України знизилася до 20–30 %. Проте вже у 2024–2025 роках у західних регіонах спостерігається стабільне зростання цього показника. Зокрема, середня завантаженість готелів у Львові у 2025 році перевищила 45–50 %, а показник прибутку на номер (RevPAR) зріс приблизно на 23 % порівняно з 2024 роком [7].

У табл. 2.2 відображено динаміку туристичної та рекреаційної діяльності в Україні в умовах воєнного стану.

Табл. 2.2 – Динаміка туристичної та рекреаційної діяльності в Україні в умовах воєнного стану.

Показник	2021	2022	2025
Кількість туристів, млн. осіб	14,5	5,6	9,8
Частка внутрішнього туризму, %	58	80	85
Надходження туристичного збору, млн. грн.	244	178	315
Завантаженість готелів, %	52	25	48
Частка міжнародних туристів, %	42	8	15

Джерело: сформовано автором на основі [7].

Дані таблиці 2.2 свідчать про суттєвий вплив повномасштабної війни на функціонування туристичної та рекреаційної сфери України. Порівняння показників за 2021, 2022 та 2025 роки дозволяє простежити як негативні наслідки воєнних дій, так і поступову адаптацію галузі до нових умов.

Найбільш помітним є скорочення кількості туристів. Якщо у 2021 році цей показник становив 14,5 млн. осіб, то вже у 2022 році він знизився до 5,6 млн. осіб, що свідчить про падіння більш ніж на 60 %. Така ситуація була зумовлена введенням воєнного стану, обмеженням пересування населення, зниженням рівня безпеки та фактичним припиненням міжнародного туризму. Водночас у 2025 році спостерігається позитивна тенденція до відновлення туристичної

активності, оскільки кількість туристів зросла до 9,8 млн. осіб. Хоча цей показник ще не досяг довоєнного рівня, він демонструє поступове відновлення туристичного ринку.

Важливим наслідком війни стала зміна структури туристичних потоків. Частка внутрішнього туризму збільшилася з 58 % у 2021 році до 80 % у 2022 році та досягла 85 % у 2025 році. Це свідчить про переорієнтацію туристичного попиту на внутрішні подорожі та рекреацію в межах країни. Водночас частка міжнародних туристів скоротилася з 42 % до 8 % у 2022 році, а у 2025 році становила лише 15 %, що підтверджує тривалий негативний вплив воєнних ризиків на міжнародну туристичну мобільність.

Показовою є також динаміка надходжень від туристичного збору. У 2021 році вони становили 244 млн. грн, у 2022 році знизилися до 178 млн. грн, однак уже у 2025 році досягли 315 млн. грн. Зростання цього показника свідчить про активізацію внутрішнього туристичного ринку, збільшення вартості туристичних послуг та розширення діяльності туристичних підприємств у відносно безпечних регіонах України.

Аналіз завантаженості готельного господарства демонструє подібну тенденцію. У 2022 році середня завантаженість готелів знизилася до 25 %, що стало наслідком різкого скорочення туристичних потоків та високого рівня невизначеності. Проте у 2025 році цей показник зріс до 48 %, що майже відповідає довоєнному рівню. Це свідчить про відновлення попиту на рекреаційні послуги, особливо у західних та центральних регіонах країни.

Водночас значних втрат зазнала туристична інфраструктура південних та східних регіонів України. Частина рекреаційних об'єктів у Херсонській області, Запорізькій області та Донецькій області була пошкоджена або повністю зруйнована внаслідок бойових дій. Значних збитків зазнали також транспортна інфраструктура, готельне господарство та об'єкти туристичного сервісу.

Суттєво змінилися вимоги до організації рекреаційної діяльності. Безпека стала основним фактором вибору туристичних маршрутів та місць відпочинку.

Туристичні підприємства змушені враховувати наявність укриттів, систем оповіщення, медичного супроводу та планів евакуації. У сучасних умовах саме рівень безпеки значною мірою визначає конкурентоспроможність рекреаційних об'єктів.

Структурно-логічна схема на рис. 2.5 відображає основні взаємозв'язки між чинниками воєнного стану та їх впливом на розвиток рекреаційної діяльності в Україні. Аналіз представленої схеми дає змогу комплексно оцінити трансформаційні процеси, які відбуваються у рекреаційній сфері під впливом сучасних викликів.

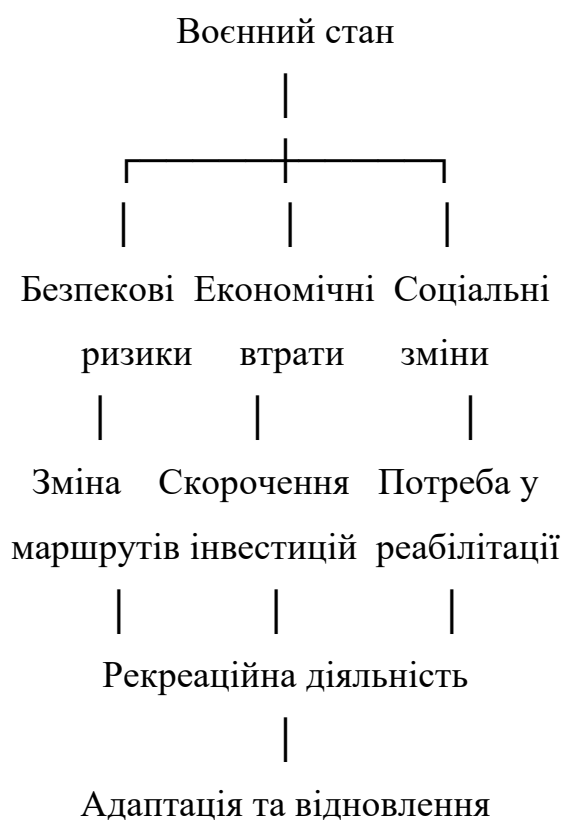


Рис. 2.5 Структурно-логічна схема факторів впливу воєнного стану на рекреаційну діяльність України.

Джерело: сформовано автором.

Зі схеми видно, що воєнний стан став ключовим фактором, який суттєво змінив умови функціонування рекреаційної галузі. Найбільш вагомими наслідками стали скорочення міжнародних туристичних потоків, зниження інвестиційної активності, руйнування частини туристичної та транспортної інфраструктури, а також зміна просторової організації рекреаційної діяльності.

У результаті відбулося переміщення основної туристичної активності до відносно безпечних регіонів Західної та Центральної України. Схема також демонструє формування нових напрямів розвитку рекреаційної діяльності. Зокрема, зростає роль внутрішнього туризму, екологічної рекреації, санаторно-курортного лікування та реабілітаційних програм для військовослужбовців і цивільного населення, яке постраждало внаслідок воєнних дій. Це свідчить про зміну функціонального призначення рекреаційної сфери, яка поряд з економічною функцією дедалі більше виконує соціальну та відновлювальну функції.

Важливим елементом схеми є взаємозв'язок між безпековими факторами та конкурентоспроможністю рекреаційних територій. В умовах війни безпека стала визначальним критерієм вибору місця відпочинку, що зумовлює необхідність впровадження сучасних систем оповіщення, розвитку рятувальної інфраструктури та удосконалення механізмів управління ризиками.

Окрему увагу у схемі приділено цифровізації рекреаційних послуг. Використання цифрових платформ, онлайн-бронювання, мобільних застосунків і навігаційних сервісів підвищує доступність рекреаційних ресурсів та забезпечує оперативне інформування туристів про безпекову ситуацію. Це сприяє підвищенню адаптивності рекреаційної сфери до умов невизначеності.

Загалом структурно-логічна схема підтверджує, що розвиток рекреаційної діяльності в умовах воєнного стану характеризується одночасним впливом негативних і позитивних факторів. З одного боку, війна призводить до скорочення туристичних потоків та руйнування інфраструктури, а з іншого – стимулює розвиток внутрішнього туризму, реабілітаційної рекреації, цифрових

технологій та нових моделей управління рекреаційними ресурсами. Це створює передумови для формування більш стійкої та адаптивної системи рекреаційної діяльності в Україні у післявоєнний період.

Важливим напрямом розвитку рекреаційної сфери стала цифровізація послуг. Туристичні підприємства активно використовують онлайн-бронювання, GPS-навігацію, мобільні додатки, чат-боти та цифрові системи інформування туристів про безпекову ситуацію. Це дозволяє оперативно реагувати на ризики та забезпечувати безпечне перебування туристів.

Попри складні умови, рекреаційна сфера України демонструє здатність до адаптації та поступового відновлення. Найперспективнішими напрямками залишаються внутрішній туризм, екологічна рекреація, санаторно-курортне лікування, психологічна реабілітація та інклюзивний туризм.

Таким чином, воєнний стан суттєво трансформував рекреаційну діяльність в Україні, змінивши її структуру, функції та територіальну організацію. У сучасних умовах рекреація виконує не лише економічну, але й важливу соціальну функцію, сприяючи психологічному відновленню населення, підтримці внутрішнього туризму та формуванню стійкості суспільства.

2.2 Аналіз рекреаційного потенціалу регіонів України

Рекреаційний потенціал України є одним із важливих чинників соціально-економічного розвитку держави, оскільки країна володіє значними природними, історико-культурними та соціально-економічними ресурсами, які можуть ефективно використовуватись для розвитку туризму, оздоровлення населення та організації відпочинку. В умовах воєнного стану значення рекреаційного потенціалу регіонів України суттєво зростає, адже рекреаційна сфера виконує не лише економічну, але й соціальну та реабілітаційну функцію.

Рекреаційний потенціал регіону визначається сукупністю природних ресурсів, туристичної інфраструктури, культурної спадщини, транспортної

доступності, рівня безпеки та можливостей для організації різних видів рекреаційної діяльності. Україна має сприятливі природно-кліматичні умови для розвитку оздоровчого, спортивного, культурно-пізнавального, екологічного та реабілітаційного туризму.

Дані таблиці 2.3 свідчать про те, що розвиток рекреаційного потенціалу регіонів України в сучасних умовах визначається впливом як позитивних, так і негативних чинників. Їх взаємодія формує сучасний стан рекреаційної сфери та визначає перспективи її подальшого розвитку.

Таблиця 2. 3 – Фактори, що впливають на розвиток рекреаційного потенціалу регіонів України в умовах воєнного стану.

Позитивні фактори	Негативні фактори
Значні природні ресурси	Воєнні дії та безпекові ризики
Розвинена санаторно-курортна база Західної України	Руйнування туристичної інфраструктури
Зростання внутрішнього туризму	Скорочення інвестицій
Попит на реабілітаційні послуги	Зниження платоспроможності населення
Цифровізація туристичних послуг	Мінна небезпека окремих територій
Розвиток екологічного туризму	Нерівномірність розвитку регіонів

Джерело: сформовано автором.

Одним із найбільш перспективних рекреаційних регіонів України є Карпатський регіон, до складу якого входять Львівська область, Івано-Франківська область, Закарпатська область та Чернівецька область. Цей регіон характеризується унікальними природними умовами, значною кількістю лісів, гірських ландшафтів, мінеральних джерел та природоохоронних територій. Карпати є центром розвитку гірського туризму, екологічної рекреації, зимового відпочинку та санаторно-курортного лікування.

Особливе значення у структурі рекреаційного потенціалу Карпатського регіону мають курортні території Трускавець, Східниця та Моршин, які спеціалізуються на лікувально-оздоровчій рекреації. Вони володіють значними запасами мінеральних вод та мають розвинену санаторно-курортну інфраструктуру.

У 2025 році Львівська область стала одним із лідерів туристичної галузі України. Обсяг туристичного збору перевищив 63 млн. грн, що є одним із найвищих показників у державі. Це свідчить про високий рівень туристичної активності та ефективне використання рекреаційного потенціалу регіону [7].

Важливим рекреаційним центром України є також Закарпатська область, яка має сприятливі кліматичні умови, термальні води, гірські ландшафти та значний етнокультурний потенціал. У регіоні активно розвиваються екологічний туризм, сільський зелений туризм, SPA-рекреація та активні види відпочинку.

Значний рекреаційний потенціал має Івано-Франківська область, яка є одним із центрів гірського туризму в Україні. На території області розташовані популярні туристичні локації, гірськолижні комплекси та природоохоронні території. Саме тут знаходиться найвища вершина України – Говерла, яка щороку приваблює тисячі туристів [10].

Важливу роль у розвитку рекреаційної діяльності відіграють природоохоронні території України. Значний потенціал мають національні природні парки, біосферні заповідники та рекреаційні зони. Серед найбільш відвідуваних природних об'єктів – Національний природний парк «Сколівські Бескиди», Карпатський національний природний парк та Шацький національний природний парк [10].

Південні регіони України до початку повномасштабної війни також мали значний рекреаційний потенціал завдяки морським узбережжям та кліматичним ресурсам. Одеська область, Херсонська область та Миколаївська область спеціалізувалися на розвитку морського, пляжного та оздоровчого туризму.

Проте через воєнні дії рекреаційний потенціал цих територій сьогодні використовується лише частково [15].

Центральні регіони України характеризуються переважно культурно-пізнавальною та подієвою рекреацією. Важливими туристичними центрами залишаються Київ, Умань та Полтава, які мають значну історико-культурну спадщину та розвинену туристичну інфраструктуру [15].

Водночас значна частина рекреаційного потенціалу східних регіонів України зазнала суттєвих втрат унаслідок бойових дій. Туристична інфраструктура Донецької області, Луганської області та частково Харківської області була пошкоджена або зруйнована, що негативно вплинуло на розвиток рекреаційної діяльності [15].

Тому, середній рівень рекреаційного потенціалу мають центральні регіони України, де розвиток рекреаційної діяльності базується переважно на культурно-пізнавальних та подієвих ресурсах. Водночас їхній потенціал частково обмежується нижчим рівнем спеціалізованої туристичної інфраструктури.

Найнижчі показники спостерігаються у східних та окремих південних областях, що пов'язано з наслідками воєнних дій, руйнуванням туристичної інфраструктури та підвищеними безпековими ризиками.

Загалом результати оцінки підтверджують, що в умовах воєнного стану найбільш конкурентоспроможними залишаються регіони Західної України, які сьогодні виступають основними центрами розвитку рекреаційної діяльності, внутрішнього туризму та реабілітаційно-оздоровчих послуг (Додаток А).

Важливим чинником розвитку рекреаційного потенціалу регіонів України є транспортна доступність та рівень інфраструктури. Найбільш конкурентоспроможними залишаються регіони з розвиненою мережею автомобільного сполучення, залізничною інфраструктурою, сучасними готельними комплексами та закладами харчування.

Суттєву роль у сучасних умовах відіграє безпековий фактор. В умовах воєнного стану туристи надають перевагу регіонам із відносно стабільною

безпековою ситуацією, наявністю укриттів, систем оповіщення та медичного забезпечення. Саме тому рекреаційний потенціал Західної України сьогодні використовується найбільш активно.

Особливого значення набуває розвиток реабілітаційної рекреації. Санаторно-курортні заклади та рекреаційні комплекси все частіше орієнтуються на психологічне та фізичне відновлення військовослужбовців, ветеранів та внутрішньо переміщених осіб. Це формує новий напрям розвитку рекреаційної діяльності в Україні.

Сучасні тенденції розвитку рекреаційного потенціалу регіонів України також пов'язані з цифровізацією туристичних послуг, розвитком екологічного туризму, інклюзивної рекреації та впровадженням принципів сталого розвитку. Активне використання цифрових технологій, онлайн-сервісів та систем навігації дозволяє підвищити ефективність управління туристичними потоками та забезпечити безпечне перебування туристів.

Особливої актуальності набуває створення та реалізація комплексних заходів із забезпечення безпеки туристів під час подорожей. Одним із ключових напрямів є розроблення ефективних механізмів евакуації та алгоритмів реагування на надзвичайні ситуації, що можуть виникати внаслідок воєнних дій, техногенних загроз або інших кризових обставин. Такі заходи повинні передбачати визначення безпечних маршрутів переміщення, облаштування пунктів тимчасового перебування та чітке інформування туристів щодо порядку дій у разі виникнення небезпеки.

Важливим елементом системи безпеки є своєчасне оновлення та поширення достовірної інформації про поточну безпекову ситуацію через офіційні туристичні ресурси, цифрові платформи та спеціалізовані інформаційні сервіси. Це дає змогу оперативно інформувати відвідувачів про можливі ризики та сприяє прийняттю ними обґрунтованих рішень під час планування й здійснення подорожей.

Не менш важливим напрямом є підвищення рівня готовності місцевого населення до реагування на потенційні загрози. З цією метою доцільно впроваджувати спеціалізовані освітні та тренінгові програми, спрямовані на формування практичних навичок дій у кризових умовах. Такі програми можуть охоплювати підготовку з надання домедичної допомоги, основ цивільного захисту, поведінки в надзвичайних ситуаціях, а також методів виявлення та оцінювання потенційно небезпечних обставин. Реалізація зазначених заходів сприятиме підвищенню рівня безпеки туристичної діяльності та зміцненню стійкості туристичних дестинацій до сучасних викликів.

Можна зробити висновок, що Україна володіє значним рекреаційним потенціалом, який навіть в умовах воєнного стану залишається важливим ресурсом соціально-економічного розвитку. Найбільш перспективними регіонами для розвитку рекреаційної діяльності є Карпатський регіон та Західна Україна, які мають сприятливі природні умови, розвинену інфраструктуру та відносно стабільну безпекову ситуацію. Раціональне використання рекреаційних ресурсів та впровадження сучасних підходів до управління рекреаційною сферою сприятимуть відновленню туристичної галузі України та підвищенню її конкурентоспроможності у післявоєнний період [22].

2.3 Проблеми та перспективи розвитку рекреаційної сфери в умовах війни

Рекреаційна сфера є важливою складовою соціально-економічного розвитку держави, оскільки забезпечує відновлення фізичних і психоемоційних ресурсів населення, сприяє зміцненню здоров'я, розвитку внутрішнього туризму та підвищенню якості життя. В умовах воєнного стану значення рекреаційної діяльності суттєво зростає, оскільки війна спричиняє значні психологічні навантаження, соціальні потрясіння та погіршення стану здоров'я населення.

Водночас функціонування рекреаційної сфери відбувається в умовах численних викликів, пов'язаних із безпековими ризиками, економічною нестабільністю та руйнуванням інфраструктури.

Однією з найбільш гострих проблем розвитку рекреаційної сфери в Україні є зниження рівня безпеки окремих територій. Воєнні дії, ракетні обстріли, мінна небезпека та руйнування об'єктів інфраструктури суттєво обмежують можливості використання значної частини рекреаційного потенціалу країни. Особливо це стосується територій, що розташовані поблизу зони бойових дій або зазнали окупації. У таких регіонах функціонування рекреаційних закладів є неможливим або суттєво обмеженим через загрозу життю та здоров'ю населення [26].

Важливою проблемою є також пошкодження та руйнування рекреаційної інфраструктури. Внаслідок військової агресії значна кількість санаторно-курортних закладів, баз відпочинку, туристичних комплексів, транспортних об'єктів та інженерних мереж зазнали руйнувань або потребують капітального ремонту. Це негативно впливає на якість рекреаційних послуг та обмежує можливості прийому відвідувачів. Крім того, руйнування транспортної інфраструктури ускладнює доступ до рекреаційних територій, що знижує їх туристичну привабливість.

Суттєвим стримувальним фактором виступає скорочення фінансових ресурсів. В умовах війни значна частина державних і місцевих бюджетів спрямовується на потреби оборони та забезпечення безпеки держави. У результаті фінансування програм розвитку туризму та рекреації значно скорочується. Недостатність інвестицій ускладнює модернізацію об'єктів рекреаційної інфраструктури, впровадження інноваційних технологій та реалізацію нових проєктів [21].

Додатковою проблемою є зниження платоспроможності населення. Через економічну кризу, втрату робочих місць та зменшення доходів громадян попит на рекреаційні послуги скорочується. Для багатьох домогосподарств витрати на

відпочинок і оздоровлення перестають бути пріоритетними, що негативно впливає на діяльність суб'єктів рекреаційної сфери.

У табл. 2.4 наведено основні проблеми розвитку рекреаційної сфери України в умовах воєнного стану.

Табл. 2.4 – Основні проблеми розвитку рекреаційної сфери України в умовах воєнного стану

Група проблем	Характеристика впливу
Безпекові	Воєнні дії, ракетні обстріли, мінна небезпека, обмеження доступу до рекреаційних територій
Інфраструктурні	Руйнування санаторіїв, баз відпочинку, транспортних шляхів та інженерних мереж
Фінансові	Скорочення бюджетного фінансування, зниження інвестиційної активності
Соціально-економічні	Зменшення платоспроможності населення та попиту на рекреаційні послуги
Кадрові	Дефіцит кваліфікованих працівників через міграцію та мобілізацію
Екологічні	Забруднення територій, деградація природних ландшафтів та екосистем

Джерело: сформовано автором.

Особливої актуальності набувають кадрові проблеми. Значна частина працівників туристично-рекреаційної галузі була вимушена змінити місце проживання, виїхати за кордон або мобілізована до лав Збройних Сил України. Це призводить до дефіциту кваліфікованих кадрів, зниження якості обслуговування та ускладнює розвиток галузі. Крім того, виникає необхідність

підготовки фахівців нових напрямів, зокрема у сфері реабілітаційного, інклюзивного та медичного туризму.

Не менш важливими є екологічні проблеми, спричинені воєнними діями. Забруднення територій вибухонебезпечними предметами, пошкодження природних екосистем, лісові пожежі, забруднення водних ресурсів та деградація ландшафтів негативно впливають на рекреаційний потенціал регіонів. Відновлення природних ресурсів потребуватиме значних фінансових витрат і тривалого часу.

Попри численні труднощі, воєнний стан формує й нові перспективи розвитку рекреаційної сфери. Насамперед зростає суспільна потреба у відновленні фізичного та психологічного здоров'я населення. Війна спричинила значне психоемоційне навантаження на громадян, тому особливого значення набуває розвиток рекреаційних програм, спрямованих на психологічну реабілітацію та оздоровлення населення [29].

Одним із найбільш перспективних напрямів є розвиток реабілітаційного туризму. Зростає потреба у створенні сучасних центрів фізичної та психологічної реабілітації для військовослужбовців, ветеранів війни, внутрішньо переміщених осіб та цивільного населення, яке постраждало від наслідків війни. Україна володіє значним потенціалом для розвитку цього напрямку завдяки наявності бальнеологічних ресурсів, санаторно-курортних закладів та природних лікувальних факторів (Додаток Б).

Важливою перспективою є активізація внутрішнього туризму та рекреації. Через обмеження міжнародних подорожей значна частина населення обирає внутрішні туристичні маршрути та рекреаційні об'єкти. Це створює додаткові можливості для розвитку регіонів, які перебувають у відносно безпечних умовах, зокрема західних областей України [27].

Перспективним напрямом є розвиток інклюзивної рекреації. Внаслідок війни значно збільшилася кількість осіб з інвалідністю та людей, які потребують спеціальних умов для відпочинку та оздоровлення. Це обумовлює необхідність

модернізації рекреаційної інфраструктури відповідно до принципів універсального дизайну та безбар'єрності.

Значний потенціал має розвиток природно-орієнтованих видів рекреації, зокрема екологічного, сільського, активного та оздоровчого туризму. Такі форми рекреаційної діяльності потребують порівняно невеликих капіталовкладень і водночас сприяють підтримці місцевої економіки, розвитку підприємництва та зайнятості населення.

Важливу роль у післявоєнному відновленні рекреаційної сфери можуть відігравати цифрові технології, а саме:

- онлайн-платформ,
- мобільних додатків,
- цифрових карт,
- систем бронювання,
- інформаційних сервісів.

Перспективним механізмом розвитку рекреаційної сфери є залучення міжнародної фінансової та технічної допомоги. Співпраця з міжнародними організаціями, грантовими фондами та іноземними партнерами може забезпечити додаткові ресурси для відновлення інфраструктури, реалізації інноваційних проєктів та підвищення конкурентоспроможності українського рекреаційного продукту.

Таким чином, розвиток рекреаційної сфери в умовах воєнного стану характеризується поєднанням значних викликів та нових можливостей.

Основними проблемами залишаються:

- безпекові ризики,
- руйнування інфраструктури,
- недостатнє фінансування,
- кадровий дефіцит,
- екологічні наслідки війни.

Водночас перспективними напрямками виступають:

- розвиток реабілітаційної та інклюзивної рекреації,
- активізація внутрішнього туризму,
- цифровізація галузі,
- впровадження принципів сталого розвитку,
- залучення міжнародної підтримки.

Комплексна реалізація зазначених заходів сприятиме відновленню рекреаційної сфери, підвищенню якості життя населення та зміцненню соціально-економічної стійкості України в післявоєнний період.

ВИСНОВКИ

У ході дослідження встановлено, що рекреаційна діяльність є важливою складовою соціально-економічного розвитку держави та виступає одним із ключових механізмів відновлення фізичних, психологічних і духовних сил людини. Вона забезпечує підтримання здоров'я населення, підвищення продуктивності праці, формування сприятливого соціального середовища та сприяє збереженню людського капіталу. Рекреаційна діяльність виконує оздоровчу, соціальну, економічну, екологічну та культурну функції, що визначає її важливе значення для сталого розвитку суспільства.

Дослідження теоретичних підходів до класифікації рекреаційної діяльності дозволило встановити, що сучасна рекреаційна сфера характеризується значною різноманітністю форм і видів відпочинку. До основних видів належать оздоровча, лікувально-реабілітаційна, спортивна, екологічна, культурно-пізнавальна та туристично-рекреаційна діяльність. Визначено, що ефективне функціонування рекреаційної сфери безпосередньо залежить від рівня забезпеченості територій рекреаційними ресурсами, які включають природні, історико-культурні, соціально-економічні та інфраструктурні компоненти.

Аналіз міжнародного досвіду засвідчив, що розвиток рекреаційної діяльності у провідних країнах світу базується на принципах сталого розвитку, інноваційного управління, цифровізації послуг, активного залучення інвестицій та ефективної взаємодії держави, бізнесу й місцевих громад. Встановлено, що успішні моделі розвитку рекреаційної сфери передбачають комплексне використання природного потенціалу територій, високий рівень інфраструктурного забезпечення та впровадження сучасних механізмів управління рекреаційними ресурсами.

У процесі дослідження сучасного стану рекреаційної діяльності в Україні встановлено, що запровадження воєнного стану суттєво вплинуло на функціонування рекреаційної сфери. Воєнні дії спричинили руйнування частини

рекреаційної інфраструктури, скорочення туристичних потоків, зниження інвестиційної активності та зміну територіальної структури рекреаційної діяльності. Водночас війна актуалізувала нові суспільні потреби, пов'язані з фізичною та психологічною реабілітацією населення, внутрішньо переміщених осіб і військовослужбовців.

Проведений аналіз рекреаційного потенціалу регіонів України показав, що навіть в умовах воєнного стану країна зберігає значні можливості для розвитку рекреаційної діяльності. Особливо вагоме значення мають західні регіони України, які характеризуються відносно високим рівнем безпеки, значним природно-ресурсним потенціалом, сприятливими кліматичними умовами та розвиненою мережею оздоровчих і туристичних закладів. Встановлено, що Карпатський регіон, курортно-рекреаційні території та об'єкти природно-заповідного фонду можуть стати основою для післявоєнного відновлення рекреаційної сфери держави.

У роботі визначено основні проблеми розвитку рекреаційної діяльності в умовах війни. До них належать безпекові ризики, пошкодження транспортної та туристичної інфраструктури, недостатній рівень фінансування, скорочення інвестиційних надходжень, кадровий дефіцит, зниження платоспроможного попиту населення та обмежені можливості просування рекреаційного продукту на міжнародному ринку. Виявлено також проблеми, пов'язані з необхідністю адаптації рекреаційної сфери до нових соціальних викликів та потреб населення.

Дослідження перспектив розвитку рекреаційної діяльності дозволило встановити, що одним із пріоритетних напрямів є розвиток реабілітаційної та оздоровчої рекреації. Особливої актуальності набуває створення сучасних центрів фізичної та психологічної реабілітації для військовослужбовців, ветеранів війни, внутрішньо переміщених осіб і цивільного населення, яке постраждало внаслідок воєнних дій. Значний потенціал мають природні лікувальні ресурси України, які можуть бути використані для реалізації комплексних програм відновлення здоров'я населення.

Обґрунтовано необхідність модернізації рекреаційної інфраструктури, впровадження цифрових технологій, розвитку транспортної доступності рекреаційних територій, залучення інвестицій та активізації механізмів державно-приватного партнерства. Важливим напрямом є також впровадження сучасних екологічних стандартів управління рекреаційними ресурсами та забезпечення їх раціонального використання відповідно до принципів сталого розвитку.

Встановлено, що важливою передумовою ефективного функціонування рекреаційної сфери є вдосконалення державної політики, формування сприятливого інвестиційного середовища, підвищення якості рекреаційних послуг та посилення співпраці між державними органами влади, органами місцевого самоврядування, бізнесом і громадськими організаціями. Особливого значення набуває підтримка місцевих громад як безпосередніх учасників розвитку рекреаційних територій.

Таким чином, проведені дослідження підтвердило, що рекреаційна діяльність в умовах воєнного стану виконує не лише традиційні оздоровчі та соціальні функції, але й набуває стратегічного значення для відновлення людського потенціалу держави. У післявоєнний період рекреаційна сфера може стати одним із важливих інструментів соціально-економічного відновлення України, сприяти підвищенню якості життя населення, створенню нових робочих місць, розвитку територіальних громад та інтеграції держави у європейський рекреаційний простір.

Перспективи подальших наукових досліджень пов'язані з розробленням механізмів управління рекреаційною діяльністю в кризових умовах, оцінюванням ефективності програм реабілітації населення та формуванням моделей сталого розвитку рекреаційних територій України в умовах післявоєнного відновлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алієва А. Ю. Сучасні бізнес-моделі розвитку туристично-рекреаційної сфери в Україні. Український журнал прикладної економіки. 2020. № 1. С. 228–235.
2. Безуглий В. В., Грушка В. В., Суматохіна І. М. Специфіка функціонування туристичної галузі України в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство. 2024. Вип. 63. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4075>

3. Бейдик О. О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування: монографія. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2020. 395 с.
4. Білоус С. В. Рекреаційний потенціал регіонів України в умовах воєнного стану. Економіка та держава. 2024. № 4. С. 112–118.
5. Гальків Л. І., Кулиняк І. Я. Туристична сфера України в умовах війни: виклики та перспективи розвитку. Регіональна економіка. 2024. № 2. С. 45–54.
6. Грабчак С. Є. Карпатський регіон як соціопростір: туристичний та безпековий потенціал. Економіка та суспільство. 2025. Вип. 74. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/6099> (дата звернення 5.04.2026).
7. Державне агентство розвитку туризму України. Аналітичний звіт про діяльність туристичної галузі України у 2024–2025 рр. URL: https://www.tourism.gov.ua/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 1.04.2026).
8. Державна служба статистики України. Туристична діяльність в Україні у 2024 році: статистичний збірник. Київ, 2025. URL: https://stat.gov.ua/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 1.04.2026).
9. Дубовіч І. А., Фомічева Т. Є., Петрецькі Н. М. Концептуальні засади розвитку екологічного туризму на території лісового фонду Українських Карпат відповідно до природних умов та ресурсів. Науковий економічний журнал «Інтелект ХХІ». 2022. № 2. С. 8-12.
10. Єрко І. В. Стратегія трансформації конкурентного потенціалу суб'єктів туристичної індустрії у повоєнний період. Трансформаційна економіка. 2024. №1 (06). С. 16-21.
11. Жирак Р.М. Екологічний підхід до просторової організації населених пунктів рекреаційного профілю Карпат. Комунальне господарство міст. 2024. Вип. 187. С. 81-87.

12. Жук П. В. Туристично-рекреаційна сфера Карпатського регіону України в умовах воєнного стану. Регіональна економіка. 2022. № 3. С. 37-45.
13. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні : навчальний посібник. Чернівці : Книги-XXI, 2020. 344 с.
14. Кравців В. С., Гринів Л. С. Рекреаційний потенціал територій та механізми його використання. Регіональна економіка. 2023. № 1. С. 83–95.
15. Конкурентоспроможність туристично-рекреаційної сфери Карпатського регіону України: оцінка, перспективи: монографія / ред. В.С. Кравців; ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України». Львів, 2024. 223 с.
16. Культурні ресурси Карпатського євро регіону в контексті створення Культурного Маршруту Європи. Аналітична записка. URL: <https://dialog.lviv.ua/wp-content/uploads/2022/05/Kulturni-resursi-Karpatskogo-yevroregionu.pdf> (дата звернення 6.03.2026).
17. Мацола В. І. Рекреаційно-туристичний комплекс України: сучасний стан та перспективи розвитку. Львів: ІРД НАН України, 2021. 284 с.
18. Машіка Г., Грабар М. Туристично-рекреаційний потенціал регіонів як основа сталого соціально-економічного розвитку. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. 2025. № 21. URL: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2025-21-12-01/2025-21-12-01> (дата звернення 25.03.2026).
19. Огієнко А. В., Огієнко М. М. Теоретичні засади дослідження туристично-рекреаційного потенціалу. Економіка та управління національним господарством. 2020. Вип. 1 (75). С. 31-36.
20. Олексюк Г. В., Подольський О. С. Проблеми та перспективи туристичної індустрії України в умовах сучасних викликів. Регіональна економіка. 2022. № 3. С. 95-105.

21. Павліха Н. В., Цимбалюк І. О., Савчук А. Ю. Сталий розвиток туризму та рекреації: сучасні виклики й перспективи для України: монографія. Луцьк: Вежа-Друк, 2022. 210 с.
22. Про внесення змін до Закону України «Про туризм»: Закон України від 18 листопада 2003 р. № 1282р.-IV. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр#Text> (дата звернення 16.03.2026).
23. Про курорти: ЗУ від 05.10.2000 № 2026-III. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2026-14?utm_source=chatgpt.com#Text (дата звернення 16.03.2026).
24. Про природно-заповідний фонд України: ЗУ від 16.06.1992 № 2456-XII. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12?utm_source=chatgpt.com#Text (дата звернення 20.03.2026).
25. Про правовий режим воєнного стану: ЗУ від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/389-19?utm_source=chatgpt.com#Text (дата звернення 22.03.2026).
26. Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-%D1%80#n9> (дата звернення 22.03.2026).
27. Федорченко В. К., Дьорова Т. А. Туризмологія : підручник. Київ : Кондор, 2022. 548 с.
28. Шандор Ф. Ф., Кляп М. П. Сучасні тенденції розвитку рекреаційної діяльності в Україні. Науковий вісник УжНУ. Серія: Економіка. 2024. № 1. С. 98–106.
29. Шведюк Ю. В., Бабинець А. В. Стратегічний маркетинг в основі розвитку рекреаційного лісокористування Карпатського регіону. Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Серія «Економічні науки». 2025. Вип. 1(109). С. 208-218.
30. European Travel Commission. European Tourism Trends and Prospects 2024. Brussels, 2024.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Рекреаційний потенціал основних регіонів України

Таблиця А. 1. – Характеристика рекреаційного потенціалу основних регіонів України

Регіон України	Основні рекреаційні ресурси	Провідні види рекреаційної діяльності	Особливості розвитку в умовах воєнного стану
Львівська обл.	Мінеральні води, історико-культурні пам'ятки, Карпати	Оздоровчий, культурно-пізнавальний, екологічний туризм	Зростання внутрішнього туризму, реабілітаційного
Івано-Франківська обл.	Гірські ландшафти, природні парки	Гірський, спортивний, екологічний туризм	Підвищення популярності Карпатського регіону
Закарпатська обл.	Термальні води, ліси, етнокультурна спадщина	SPA-рекреація, зелений туризм, оздоровлення	Розвиток санаторно-курортної сфери
Чернівецька обл.	Природні ландшафти, історико-культурні об'єкти	Екотуризм, пізнавальний туризм	Розвиток локальних туристичних маршрутів
Одеська обл.	Морське узбережжя, кліматичні ресурси	Пляжний, оздоровчий туризм	Скорочення туристичної активності

Прод. додатку А

Херсонська обл.	Морські ресурси, природоохоронні території	Морський, екологічний туризм	Значні втрати через бойові дії
-----------------	--	------------------------------	--------------------------------

Миколаївська обл.	Узбережжя, природні парки	Відпочинковий, екологічний туризм	Обмеження функціонування туристичних об'єктів
Київська обл.	Історико-культурні ресурси, інфраструктура	Культурно-пізнавальний, діловий туризм	Відновлення туристичної активності
Донецька обл.	Природні та промислові ресурси	Промисловий, екологічний туризм	Значне руйнування рекреаційної інфраструктури
Луганська обл.	Природні території	Локальна рекреація	Обмежене використання рекреаційного потенціалу

Джерело: сформовано автором.

ДОДАТОК Б

Перспективи розвитку рекреаційної сфери України в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення

Таблиця Б. 1. - Основні перспективи розвитку рекреаційної сфери України в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення

Перспективний напрям	Характеристика	Очікуваний результат
Розвиток реабілітаційної рекреації	Створення центрів фізичної та психологічної реабілітації для військовослужбовців, ветеранів, ВПО та цивільного населення	Відновлення здоров'я населення, покращення якості життя, розвиток медичного туризму
Активізація внутрішнього туризму	Розширення туристичних маршрутів у безпечних регіонах України, популяризація локальних туристичних продуктів	Підвищення доступності рекреаційних послуг для осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення
Розвиток інклюзивної рекреації	Адаптація рекреаційних об'єктів відповідно до принципів безбар'єрності та універсального дизайну	Підвищення доступності рекреаційних послуг для осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення
Розвиток екологічного та сільського туризму	Використання природних ресурсів для організації екологічного та сільського відпочинку	Збереження природного середовища та розвиток сільських територій

Прод. додатку Б

Цифровізація рекреаційних послуг	Впровадження онлайн-бронювання, цифрових карт,	Підвищення якості та доступності рекреаційних послуг
----------------------------------	--	--

	мобільних додатків та навігаційних систем	
Залучення міжнародної допомоги	Реалізація грантових програм та міжнародних проєктів з відновлення туристичної інфраструктури	Модернізація рекреаційних об'єктів та підвищення інвестиційної привабливості
Розвиток державно-приватного партнерства	Спільне фінансування проєктів державою та бізнесом	Прискорення відновлення рекреаційної інфраструктури
Впровадження принципів сталого розвитку	Раціональне використання природних ресурсів та екологічний контроль рекреаційної діяльності	Збереження рекреаційного потенціалу для майбутніх поколінь

Джерело: сформовано автором.